

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 13/1 2024 s. 22-46, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ KAMPÜS ALANI KURTARMA KAZISI
BULGULARI**

Ahmet Ali ALTIN*

Gonca GÜLSEFA**

Buğra KURU***

Mustafa ŞAHİN****

Geliş Tarihi: 5 Haziran 2023

Kabul Tarihi: 27 Haziran 2023

Öz

2018 yılında, Bursa Uludağ Üniversitesi kampüsü içerisinde, kampüsün güney kapısının bitişiğindeki yol yapım çalışmaları esnasında herhangi bir kültür varlığının bulunup bulunmadığını ortaya koymak amacıyla kazılar yürütülmüştür. Bu makalede bu kazılarla beraber ulaşılan sonuçlara yer verilmiş ve ortaya çıkan sorulara yanıtlar aranmıştır.

Toplam 3 sondajda yürütülen kazı çalışmaları sırasında, 1 sondajdan görece iyi korunmuş durumda iki adet kiremit çatki mezar gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu mezarlarda iskeletlerin yanı sıra profil veren seramik parçaları, tüm olarak ele geçmiş unguentariumlar ve bir adet sikke de bulunmuştur. Bu buluntular ışığında söz konusu mezarlar tarihlendirilmiştir. Makalede ayrıca, mezarların ait olduğu nekropol sahasının hangi yerleşim yerlerine ait olabileceği sorusuna da öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bursa Uludağ Üniversitesi, nekropol, kurtarma kazısı, kiremit çatki mezar, unguentarium.

**FINDINGS OF RESCUE EXCAVATION OF BURSA ULUDAG
UNIVERSITY CAMPUS AREA**

Abstract

Excavations were carried out in 2018 in the campus of Bursa Uludağ University during the road constructions adjacent to the south gate of the campus to reveal whether or not there was any cultural artifact. In this article, the findings that were reached in the excavations were included, and answers to the emergent questions were sought.

* Arş. Gör. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, alialtin@uludag.edu.tr.

** Arş. Gör. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, goncagulsefa@uludag.edu.tr.

*** Arş. Gör.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, kuru.bugra@gmail.com.

**** Prof. Dr.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, mustafasahin@uludag.edu.tr.

During the excavation process that was conducted with a total of 3 soundings, two relatively well-preserved tile frame graves were unearthed from 1 of the soundings. In addition to skeletons, profiled pottery fragments, unguentariums which were secured as a whole as well as a coin were found in these graves. In the light of the findings, the graves were dated. Furthermore, in the article, suggestions were made regarding the question of which settlements the the necropolis field that was home to the graves belonged to.

Keywords: Bursa Uludağ University, necropolis, rescue excavation, cappucina tomb, unguentarium.

Giriş

Bursa Uludağ Üniversitesi Görükle Kampüsü'nün Bursa-İzmir Karayolu'ndan ayrılan ana girişinin nizamiyesinden kuzeydoğuya doğru ayrılan ve planlanan hava şeridi için Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılarak hizmete açılması için hazır bekletilen gidiş-gelişli asfalt yolun yapımı çalışmaları esnasında, müze uzmanlarının raporlarına göre bölgede Geç Roma – Bizans dönemlerine ait olabilecek kiremit parçalarına rastlandığı ve bu alandaki bazı mezarların tahrip olduğu belirtilmiştir¹. Bu verilerden hareketle, alanda bulunması muhtemel nekropolün sınırlarını belirlemenin yüzey incelemesi ile mümkün olmadığı, Kültür ve Tabiat Varlıkları ile ilgili yapılacak yüzey araştırması, sondaj ve kazı çalışmalarının yürütülmesi hakkında yönergenin ilgili hükümleri gereğince alanda sondaj kazısı yapılmasının uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bursa Uludağ Üniversitesi'nin talebi doğrultusunda bahsi geçen üniversitenin Arkeoloji Bölümü öğretim elemanları da bölgede incelemelerde bulunmuş ve müze uzmanlarının görüşüyle aynı doğrultuda sondaj kazısı yapılması hususunda öneride bulunmuştur². Bu kararlar doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmalara, Bursa Müze Müdürlüğü uzmanlarınca belirlenen sondajlarda 18.04.2018 tarihinde başlanmış, 31.05.2018 tarihine kadar devam edilmiştir³.

Alanda herhangi bir kültür varlığı olup olmadığının araştırılması amacıyla, yukarıda bahsi geçen kuzeydoğu güneybatı doğrultulu uzanan yolun başlangıcından kuzeydoğu yönünde, 60–85 m uzaklıkta, yolun güneydoğusunda S1, S2 ve S3 olarak isimlendirilen üç sondaj açılmıştır (**Resim 1**). Bu sondajlardan ikisinde (S2 ve S3) herhangi bir bulguya rastlanmazken, S1 kodlu sondajda (**Resim 2**) kültür varlıklarıyla karşılaşmıştır⁴.

Kazı çalışmaları esnasında ilk olarak, 144 x 93 x 24 cm ölçülerinde bir yüzü kısmen düzgün diğer yüzleri kaba işlenmiş in-situ hâlde olmayan kireç taşından profilli bir blok gün

¹ Kültür varlıklarının tahrip edildiği iddia edilen 12.11.2017 tarih ve 1701701979 sayılı BİMER başvurusu üzerine, müze uzmanları tarafından konu hakkında inceleme yapmalarını istemiş, istenen rapor 22.11.2017 tarihinde, Bursa Müze Müdürlüğü'ne sunulmuştur

² Konu ile ilgili olarak Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü'nün 13/12/2017 tarih ve 26468960-000/50375 sayılı yazısı doğrultusunda, Prof. Dr. Mustafa Şahin, Prof. Dr. İbrahim Hakan Mert ve Arş. Gör. Ahmet Ali Altın'dan oluşan bir komisyon da 27.12.2017 tarihinde söz konusu alanda incelemelerde bulunmuştur.

³ Bu çalışmalarda Bursa Müze Müdürlüğü uzmanlarından Selçuk Çaprak, Uğur Ayhan, Bursa Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Elemanları Prof. Dr. Mustafa Şahin, Arş. Gör. Dr. Ahmet Ali Altın, Arş. Gör. Dr. Gonca Gülsefa ve Arş. Gör. Buğra Kuru ile aynı üniversitenin Arkeoloji Bölümü öğrencileri görev almışlardır. Kazıda emeği geçen lisansüstü öğrencilerimiz Pınar Küçükavcı, Benan Lafçı, Gamze Bülbül ve lisans öğrencilerimiz Batın Öztürk, Şükrü Can Karaca, Osman Sert, Özgür Ulaş, Beyza Atabey, Oğuzhan Gökçurt, Nergis Yıldırım, Pınar Yeniyeğin, Fatma Gerim, Aslı Tüydeş, Hülya Subaşı, Murat Erginer, Sena Özcan, Fatmanur Ünal, Aylin Kılınc, Mehmet Bozkurt, Murat Aydın, Harun Aslan, Harun Aydın'a içten teşekkürlerimizi sunarız.

⁴ S1 olarak adlandırılan sondaj, yolun başlangıcından yaklaşık 60 metre kuzeydoğuda, yolun ise güneydoğusunda, 40° 13' 12" enlem 28° 52' 51" boylam koordinatlarında yer almaktadır. Sondajın ölçüleri 4 x 4 m olarak belirlenmiştir.

yüzüne çıkarılmıştır (**Resim 3**). Bu bloğun altında bazı kireç taşı blokların da bulunduğu gözlemlenmiştir. Kazının amacı durum tespiti olduğundan profilli blok kaldırılarak daha alt seviyedeki diğer kireç taşı blokların bulunduğu katmana inilememiştir (**Resim 4**).

S1 Sondajı Kazıları

S1 sondajında devam eden çalışmalarda ortaya çıkarılan mezarlar, hem in-situ hâlde olması hem de içerdiği kontekst buluntular açısından alanın arkeolojik potansiyeli için önemli bilgiler sunmaktadır. Bununla birlikte özellikle S 1 numaralı sondajın kuzeybatısı yoğunlukta olmak üzere açmanın genelinde özellikle çanak çömlek parçaları olmak üzere çok sayıda küçük buluntu açığa çıkartılmıştır.

Mezar 1 (M 1)

Mezar 1 (M 1) olarak adlandırılan söz konusu buluntu iç bükey profilli, büyük boyutlu pişmiş toprak levhaların karşılıklı olarak çatılmasıyla elde edilen basit formdaki bir mezardır (**Resim 5**). Bu tür mezarlar, arkeoloji literatüründe “*Kiremit Çatki Mezar*” olarak isimlendirilir⁵. Doğu – batı doğrultusunda yerleştirilmiş mezarın üst örtüsünün korunagelen uzunluğu 126 cm, ölçülebilen genişliği 53 santimetredir. Mezarın batı bölümü günümüze ulaşmadığından, mezarın tam uzunluğu ölçülememektedir. Mezarın günümüze ulaşmamış batı tarafında kesit düzeltme çalışmaları sırasında tam hâlde korunmuş bir adet pişmiş toprak unguentarium (**Resim 6**) ve aynı bölümde oldukça korozyona uğramış, üzerinde herhangi bir figür, sembol veya yazıt görülemeyen bronz bir sikke bulunmuştur (**Resim 7**). Mezarın üst örtüsünü oluşturan pişmiş toprak levhalar numaralandırılmış, fotoğraf ve çizim yolu ile belgelendikten sonra kaldırılmıştır (**Çizim 1**). Mezarın tahrip olmuş kısmında, levhalar kaldırıldıktan sonra iki parça hâlde korunmuş, tümlenebilen bir başka unguentarium gün yüzüne çıkartılmıştır (**Resim 8**). Mezarda devam edilen kazı çalışmalarının sonucunda iskelet kalıntıları bulunmuştur (**Resim 9**). Söz konusu iskelet, başı doğuya gelecek şekilde, doğu batı yönlü ve dorsal olarak yatırılmıştır. İskeleti oluşturan kemikler, özellikle kafatası, oldukça tahrip olmuştur. İskeletin korunabilen uzunluğu 135 cm, korunabilen genişliği ise 25 santimetredir. Yapılan çalışmalarda iskeletin kafatası, dişleri, kol, omuz, parmak, leğen, uyluk, kaburga ve ayak kemikleri gözlemlenebilmiştir. İskelet fotoğraf ve çizim yolu ile belgelendikten sonra (**Çizim 2**), iskeletin üzerine yatırıldığı bir kiremit levha sırasının olup olmadığını anlamak amacıyla kemik kalıntıları kaldırılmıştır. Bu mezarda devam eden çalışmalarda, mezar tabanının bir pişmiş toprak levha sırası ile döşenmediği anlaşılmıştır.

Mezar 2 (M 2)

Sondajın güney köşesine yakın alanda diğer bir kiremit çatki mezar ortaya çıkarılmıştır (**Çizim 1**). Mezar 2 (M 2) olarak kodlanan bu mezarın aynı sondaj içerisinde yer alan Mezar 1 (M 1)’den günümüze daha iyi durumda korunageldiği görülmüştür. Mezarın üst örtüsünü oluşturan kiremit levhalar çökme nedeniyle birbirinin üzerine binmiş ve oldukça parçalı bir biçimde günümüze ulaşmıştır. Bu kırık parçalardan hareketle mezarın yaklaşık bir rekonstrüksiyonunu yapmak mümkündür. Buna göre doğu – batı doğrultulu, yaklaşık 175 cm uzunluğunda, 40 cm genişliğindeki mezar, iki sıra hâlindeki iç bükey formlu pişmiş toprak levhaların karşılıklı olarak çatılmasıyla inşa edilmiştir (**Resim 10**). Bu mezarda M 1’den farklı olarak mezarın doğu ve batı yöndeki kısa kenarları dikey pişmiş toprak levhalar yardımıyla

⁵ Terminoloji ile ilgili ayrıca bk. Ürkmez, 2019, s. 237 vd.

kapatılmıştır (**Resim 11**). Üst örtüyü oluşturan pişmiş toprak levhaların bazılarının üzerinde, kil henüz ıslakken muhtemelen parmakla oluşturulmuş konsentrik yarım daireler şeklinde basit geometrik motifler bulunmaktadır. Mezar 2'yi kapatan kiremit levhalar, numaralandırıldıktan sonra fotoğraf ve çizim yoluyla belgelenmiş ve kaldırılmıştır. Mezarın üst örtüsünü oluşturan çökmüş hâlde bulunan güney yöndeki ilk pişmiş toprak levha sırası kaldırıldıktan sonra bu sıranın altında, kuzey yöndeki diğer kiremit sırası ortaya çıkmış, bu levha sırası da aynı şekilde belgelenirken sonra kaldırılmıştır. Kuzey yöndeki sırayı oluşturan levhaların kaldırılmasını takiben iskelet açığa çıkartılmıştır (**Resim 12 – Çizim 2**). Çökme sonucu oldukça tahribata uğramış olan iskeletten batı yönde kafatasına ait olabilecek kalıntılar, mezarın ortasına yakın bir bölümde bir ele ait olabilecek kemik parçaları ile doğu yönünde ise uyluk ve kaval kemiklerine ait bölümler çıkarılmıştır. M 1 gibi doğu – batı doğrultulu inşa edilen bu mezarda cesedin farklı bir şekilde yönlendirilerek gömüldüğü görülmektedir. Olasılıkla dorsal pozisyonda gömülen cesedin başı batı yöne, ayakları ise doğu yöne gelecek bir şekilde defnedildiği görülmektedir. Ayrıca bu mezarda M 1'den farklı olan diğer bir nokta cesedin, mezar tabanına sıralanmış hâlde bulunan kiremit levhalar üzerine yatırılmış olmasıdır. Bu levhaların sayısının, kiremitlerin oldukça tahrip olmuş olması nedeniyle kesin olarak saptanması mümkün değildir. Aynı şekilde iskelet oldukça tahrip olmuş durumda olduğundan ve eksik parçalardan dolayı sağlıklı bir ölçü almak mümkün olmamıştır. İskelet ve mezar tabanında bulunan pişmiş toprak levhalar çizim ve fotoğraf yoluyla belgelenirken sonra, *in-situ* hâliyle bırakılarak mezarın üzeri toprakla örtülmüştür.

Kazı Buluntuları

Seramik buluntular kapların türüne göre kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu çalışmada Munsell Soil Color Charts (2012) kullanılmıştır. Bazı kısaltmalar şu şekildedir. Y_{ük}: Yükseklik, Kal: Kalınlık, Ağ: Ağırlık, İ.Y: iç yüzey, D.Y: dış yüzey. Buluntuların seviyelerinin kodlandığı nirengi noktası kazı alanın kuzeyindeki yön levhasının dikildiği yerden (97.36m) alınmıştır.

1-Seramik Buluntular

Kat. 1

Buluntu Yeri: S1 Açması Kuzeybatı yönü

Seviye: 97.5m

Ölçüler: Y_{ük}: 2,3 cm, Çap: 10,8 cm

Katkı Maddesi: Az miktarda miktarda mika.

Hamur Rengi: 7,5 YR, 6/6 (reddish yellow)

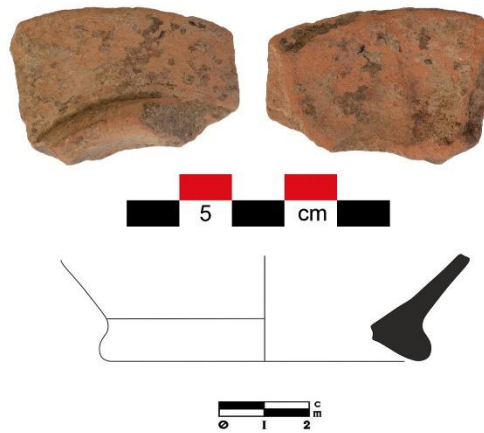
Yüzey Rengi: 2,5 Y, 5/1 (gray)

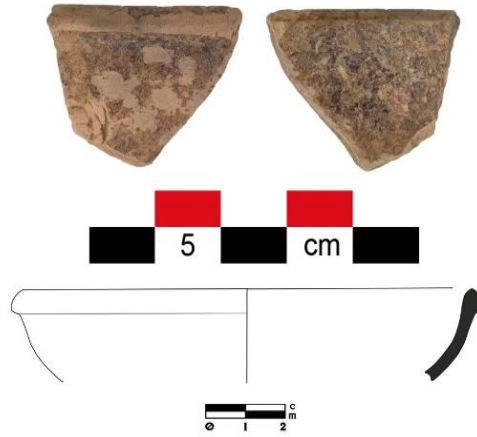
Tanım: İç çukuk ağızlı kase, ağız parçası. Yuvarlatılmış ağız parçası. Gövdenin iç kısmında bir adet yatay (girinti) yiv. İç ve dış yüzeyde koyu kahverengi ve gri astar aşınmış.

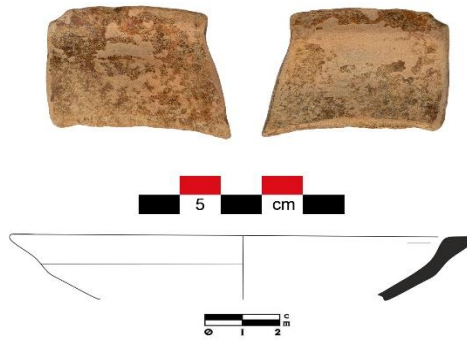
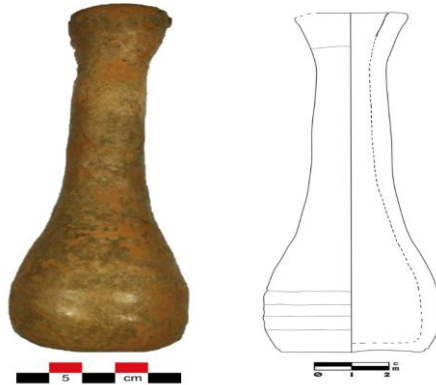
Karşılaştırma: Rotroff 1997: 343 Pl. 77 Fig. 1025 (Atina Agora). - Kögler 2010: 465 Abb. 21 E 101 (Knidos).

Tarih: MÖ 4. yüzyıl sonları– MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreği.

Kat. 2**Buluntu Yeri:** S1 Dolgu Toprak Üst Seviye**Ölçüler:** Yük: 3,9 cm, Çap: 14,8 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika.**Hamur Rengi:** 7,5 YR, 6/4 (light brown)**Yüzey Rengi:** İ.Y: 2,5 YR, 5/4 (brown), 2,5 Y, 5/1 (gray)**Tanım:** İç çekik ağızlı kase, ağız parçası. Yuvarlatılmış ağız parçası. Gövdenin iç kısmında bir adet yatay yiv. İç ve dış yüzeyde koyu kahverengi astar aşınmış.**Karşılaştırma:** Hayes 1991: 26 Fig. XIV, No. 12.**Tarih:** MÖ 3. yüzyıl (?).**Kat. 3****Buluntu Yeri:** S1 Açması Kuzeybatı yönü**Seviye:** 97.5m.**Ölçüler:** Yük: 2,5 cm, Çap: 7,4 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kalker.**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (light red)**Yüzey Rengi:** 2,5 YR, 5/6 (red), İ.Y ve D.Y. de yer yer korunmuştur.**Tanım:** Kase kaide parçası. Halka formu. İç ve dış yüzeyde koyu kahverengi astar aşınmış.**Tarih:** Hellenistik Dönem (?).

Kat. 4**Buluntu Yeri:** S1 Açması Kuzeybatı yönü**Seviye:** 97.5m.**Ölçüler:** Yüksek: 2,3 cm, Çap: 17 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kalker.**Hamur Rengi:** 7,5 YR, 6/4 (light brown)**Yüzey Rengi:** İ.Y-D.Y: 7,5 YR, 5/4 (brown)**Tanım:** Dışa çekik ağızlı kase, ağız parçası. Yuvarlatılmış ağız profilli dışa çekik ağız parçası. Ağız kısmı mantar formu dış bükey profil. İç ve dış yüzeyde koyu kahverengi astar.**Karşılaştırma:** Kan-Şahin 2019: 143 Lev. 20/455 (Hadrianopolis)**Tarih:** MÖ 1- MS 1. yüzyıl.**Kat. 5****Buluntu Yeri:** S1 Açması Kuzeybatı yönü**Seviye:** 97.5m**Ölçüler:** Yüksek: 2,2 cm, Çap: 10 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kalker.**Hamur Rengi:** 5 Y, 5/1 (gray)**Yüzey Rengi:** Gley 1, 3/N (very dark gray)**Tanım:** Gri hamurlu kase, ağız parçası. Yuvarlatılmış ağız kenarlı ve gövde üzerinde yatay yivler. Gövde kısmı dirsek yapmakta. İç ve dış yüzeyde koyu gri astar.**Karşılaştırma:** Hayes 2008: 787 Fig. 24.**Tarih:** MS 2. yüzyıl ilk çeyreği (?).

Kat. 6**Buluntu Yeri:** Mezar 3**Seviye:** 97.5m.**Ölçüler:** Yük: 2,1 cm, Çap: 15,2 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda mika ve kalker.**Hamur Rengi:** 7,5 YR, 5/4 (reddish brown)**Yüzey Rengi:** 1. Ağız: İ.Y.-D.Y.: 2,5 YR, 4/8 (red), 2. Gövde: İ.Y.-D.Y.: 7,5 YR, 4/3 (brown)**Tanım:** Tabak ağız parçası. Ağız kısmı iç bükey formda. İç ve dış yüzeyde ince bir yiv mevcut. İç ve dış yüzeyde koyu kahverengi astar, aşınmış.**Karşılaştırma:** Anderson 1954: 148, Fig. 15 No. 155 (Khios).- Crowfoot vd. 1957: 252-253, Fig. 51, No. 5-8 (Samaria).-Tezer 2011: 36, Lev. 8. 46 (Nevşehir Camihöyük): Benzerleri için bk. Fenn 2016: 71 Taf. 37 A233-234 (Priene)**Tarih:** MS 50-100.**Kat. 7****Buluntu Yeri:** Mezar 1**Seviye:** 97.71m.**Ölçüler:** Yük: 15,1 cm, Çap: Kaide: 4 cm, Ağız: 3,3 cm, Gövde: 5,1 cm, Boyun: 2,2 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda miktarda mika.**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 6/6 (light red)**Tanım:** Unguentarium, Ağız yapısı çan formlu, silindirik boyun ve torba gövde. Gövde üzerinde yatay yivler mevcut.**Karşılaştırma:** Agora V, Lev. 5, G 98 (Atina Agora).- Coldstream et. al. 2001: 165, Res. 4.15, a-b (Knossos).- Tekkök vd. 2001: 355, Lev. 7, no 65 (Troia).-Meriç 2002: 84, Lev. 41, K 486, 500 (Ephesos).- Dündar 2008: 101, Kat. No. U138 (Patara)**Tarih:** MS 1. yüzyılın ortalarından 1. yüzyıl sonları.

Kat. 8**Buluntu Yeri:** Mezar 1**Seviye:** 97.71m.**Ölçüler:** Yük: 15,5 cm, Çap: Kaide: 4,2 cm, Ağız: 3,1 cm, Gövde: 5,2 cm, Boyun: 2,1 cm**Katkı Maddesi:** Az miktarda miktarda mika.**Hamur Rengi:** 2,5 YR, 5/8 (red)**Tanım:** Unguentarium, Ağız yapısı dışı çekik ağızlı ve çan formu (Ağız ve dudak kısmında eğiklik mevcut), silindirik boyun ve torba gövde. Gövde üzerinde yatay yivler mevcut.**Karşılaştırma:** Meriç 2002: 84, Lev. 41, K 486 (Ephesos).-Dündar 2008: 101, Kat. No. U138 (Patara)**Tarih:** MS 50-100.**2. Sikke****Kat. 9****Buluntu Yeri:** Mezar 1**Seviye:** 97.91m.**Ölçüler:** Çap: 1,8 cm, Kal.: 0,3 cm, Ağ.: 3,45 cm**Öy:** Korozyondan dolayı görülememektedir.**Ay:** Korozyondan dolayı görülememektedir.**Tarih:** -

Küçük Buluntuların Genel Değerlendirmesi

Kat. 1-3'te yer alan içe dönük ağızlı kaseler Klasik Dönem'den itibaren kullanım görmeye başlayan ve çok geniş bir alana ihraç edilen kase tipleridir. Hellenistik Dönem seramiğinde, hemen hemen bütün Hellenistik yerleşimlerde ele geçmiş olup⁶, özellikle MÖ 4. yüzyıl sonlarına doğru en çok üretilen formlar arasında yer alırlar⁷. İçe dönük ağızlı kaseler Attika'da MÖ 5. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış, MÖ 4. yüzyıl boyunca devam etmiş ve Hellenistik Dönem boyunca varlığını sürdürmüşlerdir⁸.

Kampüs Kazıları S1 Açması Kuzeybatı yönünde 3 adet içe dönük ağızlı kase ağız parçası tespit edilmiştir (Kat. 1 - 2). Bu kaseenin yalnızca ağız kısmına ait küçük bir parçası korunmuş olsa da profil özelliklerine bakıldığında yuvarlatılmış dudak kenarlı ve içe dönük ağızlı olduğu (iç yüzeyde girinti) anlaşılmaktadır. Kabin iç yüzeyi kırmızımsı kahverengi renk ile astarlanmıştır. Dış yüzeyde ise astar aşındığından dolayı tam olarak rengi anlaşılamamaktadır. Benzer örnekler Atina Agora⁹ ve Knidos Kazılarında¹⁰ bulunmuştur. Benzer örneklerle karşılaştırma yaptığımızda bu parçayı MÖ 4. yüzyıl sonları– MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreği tarih aralığına verebiliriz (Kat. 1).

Aynı alanda tespit edilen diğer bir parça da yuvarlatılmış dudak kenarlı ve içe dönük kaseler grubuna girmektedir. İç ve dış yüzeyde yivler görülmekle birlikte, koyu ve açık kahverengi astar yer almaktadır (Kat. 2). Bu tip kase formları Hayes tarafından MÖ 3. yüzyıla tarihlenmektedir¹¹. No. 1 ve 2 numaralı kase ağız parçaları, net bir tarihleme yapabilmek için küçük ve aşınmış olsa da profil yönünden bakıldığında MÖ 4. yüzyıl sonları– MÖ 3. yüzyılın (?) ilk çeyreği arasına tarihlenebilir¹².

Diğer bir örnek ise olasılıkla aynı gruba ait kaseye ait olabilecek halka formulu kaide parçasıdır. İç ve dış yüzeyde kırmızımsı kahverengi astar yer yer korunmuştur. Kaba ait küçük bir kaide parçası korunduğu için kesin olmamakla birlikte bu parçayı Hellenistik (?) Dönem'e tarihleyebiliriz (Kat. 3).

Kat. 4 numaralı kaseenin yer aldığı yuvarlatılmış ağız kenarlı örnekler Atina Agorası'nda MÖ 5. yüzyıl sonundan itibaren kullanım görmüştür¹³. Erken Hellenistik Dönem ile diğer kentlerde de yaygınlaşmıştır¹⁴. 4 numaralı mezarda tespit edilen dışa dönük ağızlı kaseenin ağız kısmı mantar formulu dış bükey profil özelliği göstermektedir. İç ve dış yüzeyde kahverengi astar mevcuttur (Kat. 4). Benzer örnekler Hadrianapolis Kazıları'nda tespit edilmiş olup No. 4 numaralı parçanın MÖ 1- MS 1. yüzyıla tarihlenmesi mümkündür¹⁵.

Buluntu grubunun bir diğer kümesini gri hamurlu kaseler oluşturmaktadır (Kat. 5). Yuvarlatılmış ağız kenarlı ve gövde üzerinde yatay yivler. Gövde kısmı dirsek yapmaktadır. İç

⁶ Crowfoot vd., 1957, s. 248-250.

⁷ Rotroff, 1997, s. 161.

⁸ Sparkes – Talcott, 1970, s. 131-132.

⁹ Rotroff, 1997, s. 343 Pl. 77 Fig. 1025.

¹⁰ Kögler, 2010, s. 465 Abb. 21 E 101.

¹¹ Hayes, 1991, s. 26 Fig. XIV, No. 12.

¹² Rotroff, 1997, s. 343 Pl. 77 Fig. 1025.

¹³ Sparkes – Talcott, 1970, s. Res. 10, no. 1046-1051.

¹⁴ Rotroff, 1997, s.142.

¹⁵ Kan-Şahin, 2019, s. 143 lev. 20/455.

ve dış yüzeyde koyu gri astar yer almaktadır (Kat. 5). Bu örnek Hayes'e göre Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir¹⁶.

Hellenistik Dönem içerisinde yoğun bir şekilde kullanılan yuvarlatılmış ağız kenarlı tabakların ilk örnekleri MÖ 4. yüzyılın başında ortaya çıkmıştır ve Hellenistik Dönem'de Attika'da en yaygın kullanılan tabak formu olmuştur. Genellikle astar olarak siyah, kahverengi, gri, siyah-kahverengi ve kırmızı renklerde astar uygulanmıştır¹⁷.

Yuvarlatılmış ağız kenarlı tabak örneğine Kampüs Kazıları'nda rastlanılmıştır. Kabın, yalnızca ağız kısmının küçük bir parçası tespit edilmiştir. Ele geçen bu parçanın ağız profilinden yuvarlatılmış ağız formunda olduğunu söylemek mümkündür. Benzer örnekler Khios¹⁸, Samaria¹⁹, Nevşehir Camihöyük²⁰ ve Priene Kazıları'nda²¹ tespit edilmiştir. Bu örneklerle karşılaştırma yapıldığında MS 50-100 tarih aralığına verilebilmektedir²²(Kat. 6).

Diğer bir buluntu grubunu oluşturan Unguentariumlar, güzellik merhemi ya da güzellik kokusu anlamına gelen Latince kökenli bir kelime olan "unguent" ve genel anlamda merhemler ve yağlar için kullanılan "unguenta" kelimesi ile ilişkili bir adlandırmadır²³. Erken Hellenistik Dönem'den itibaren özellikle nekropolis alanlarında sık karşımıza çıkan unguentarium, erken Bizans Dönemi'ne kadar yaygın olarak kullanılmış bir seramik form türüdür. Uzun süre kullanım gören bu kaplar dönem içerisinde farklı tiplerde karşımıza çıkmaktadır. Unguentariumların erken örneklerinde gövde küreseldir ve küçük ayaklara sahiptir. Bu tipin ayak ve boynu zamanla uzamış ve gövde ortasında bulunan şişkinlik azalmıştır²⁴. MÖ 3. yüzyıl ortalarına doğru "iğ" biçimine dönüşmüş, MÖ 2. yüzyıl örneklerinde boyun ve kaide yükseklikleri birbirine eşitlenmiştir²⁵.

Kampüs Kazıları'nda M1 numaralı mezarda tama yakın hâlde korunmuş iki adet unguentarium tespit edilmiştir (Kat. No.7-8). Bunlardan ilkinin ağız kısmı çan şeklindedir. Ağız bölümünde çizgi yiv mevcuttur. Boyun yapısı gövde kısmına doğru genişlemektedir. Gövde kısmı torba formu ve yüzeyde dört sıra hâlde yatay çizgi desen görülmektedir (Kat. 7). Form özelliği bakımından "Torba Gövdeli Unguentarium" 'lar olarak adlandırılan bu tip benzer örneklerle karşılaştırıldığında, Atina²⁶, Knossos²⁷, Troia²⁸, Ephesos²⁹ ve Patara'da³⁰ olduğu gibi MS. 1. yüzyılın ortalarından 1. yüzyıl sonlarına kadar tarihlenmektedir.

M1 numaralı mezarda ele geçen diğer bir unguentarium ise üretimden dolayı ağız ve dudak kısmında eğiklik mevcuttur. Ağız yapısı dışa çekik ve çan formudur. Gövde kısmı torba formu ve yüzeyde beş sıra hâlde çizgi yiv görülmektedir (Kat. 8). 7 numaralı unguentariumla

¹⁶ Hayes, 2008, s. 787 Fig. 24.

¹⁷ Formun gelişimi için bk. Sparkes – Talcott, 1970, s. 145-147.

¹⁸ Anderson, 1954, s. 148, Fig. 15 No. 155.

¹⁹ Crowfoot vd., 1957, s. 252-253, Fig. 51, No. 5-8.

²⁰ Tezer, 2011, s. 36, Lev. 8. 46.

²¹ Fenn, 2016, s. 71 Taf. 37 A233-234.

²² Crowfoot vd., 1957, s. 252-253, fig. 51, no. 5-8.

²³ Er, 2006: s. 421; Tekçam, 2007, s. 238; Akkurnaz, 2016, s. 172. Hellenistik Dönemle birlikte unguentariumlar mezar hediyesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kurtz – Boardman, 1971, s. 164-165.

²⁴ Dündar, 2008, s. 3.

²⁵ Dündar, 2008, s. 3.

²⁶ Agora V, s. Lev. 5, G 98.

²⁷ Coldstream et. al., 2001, s. 165, Res. 4.15, a-b.

²⁸ Tekkök vd., 2001, s. 355, Lev. 7, no 65.

²⁹ Meriç, 2002, s. 86, Lev. 41, K 500.

³⁰ Dündar, 2008, s. 101, Kat. No. U138.

benzer özelliklere sahip olan bu kap, Ephesos³¹ ve Patara Kazıları'nda³² tespit edilmiş örneklerle de karşılaştırıldığında MS 50-100 yıllarına tarihlenmektedir³³.

Küçük buluntular arasında bir adet de sikke bulunmaktadır (Kat. 9). Mezar 1'de tespit edilen sikke üzerindeki yoğun korozyondan dolayı değerlendirmeye alınamamıştır.

Sonuç olarak 2018 yılı Bursa Uludağ Üniversitesi Kampüs Kazıları kapsamında şu ana kadar az miktarda tespit edilen Hellenistik ve Roma Dönemi'ne ait tabak ve kase parçalarının tümü kırık ve noksan hâlde bulunmuştur (Resim 13-14). İnce seramiklere ait olabilecek açık ve koyu kahverengi, gri astarlı ağız ve kaide parçaları tespit edilen seramik parçaları arasındadır. MÖ 4. yüzyıldan MS 1. yüzyıla kadar seramik parçaları mevcuttur. Aynı zamanda buluntular arasında, 1 numaralı mezarda iki adet tam pişmiş toprak unguentarium bulunmuştur. Bu unguentariumların torba formu bir form özelliği göstermesi ve kapların benzer örnekler ile karşılaştırıldığında MS 50-100 yıllarına tarihlenmesi mümkündür. Unguentariumların kontekst içerisinde bulunmasından dolayı mezarlarda bu tarihe verilebilmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bursa Uludağ Üniversitesi Güney giriş kapısı yakınındaki söz konusu alanda gerçekleştirilen çalışmalar, bu mevkiinin Roma İmparatorluk Dönemi nekropolünün bir parçası olduğuna işaret etmektedir. Kısıtlı bir bölgede gerçekleştirilen sondaj kazılarında arkeoloji literatüründe çatki kiremit mezar olarak adlandırılan gruba ait iki mezar bulunmuştur. Akdeniz Coğrafyası'nın birçok farklı bölgesinde karşımıza çıkan bu mezar tipinin Klasik Çağ sonlarından Geç Antik Çağ'a kadar geniş bir zaman diliminde kullanım gördüğü anlaşılmaktadır³⁴. Tipolojik değerlendirmenin yalnızca geniş bir zaman aralığı içerisine tarihlendirmeyi mümkün kılmasından dolayı, söz konusu mezarların daha net bir zaman dilimine tarihlendirilmesi mezar kontekstinde bulunan küçük buluntular sayesinde gerçekleştirilmiştir. Mezarların içerisine ölü hediyesi olarak bırakılan unguentariumların formu (Kat. 7-8), bu mezarlara yapılan gömülerin MS 1. yüzyılın ortalarından MS. 1. yüzyıl sonlarına kadar olan bir zaman diliminde gerçekleştiğine işaret etmektedir. Mezar buluntuları arasında bir adet de sikke (Kat. 9) bulunmuş olsa da etkili korozyon nedeniyle tarihlendirmeye yardımcı olamamıştır.

Kazılan alanla ilgili sorularımızdan birisi alanda stratigrafinin olup olmadığının belirlenmesi ve bununla doğru orantılı olarak kazılar esnasında açığa çıkan çanak çömlek parçalarının hafriyat toprağı ile buraya taşınıp taşınmadığının anlaşılmasıdır. Bunun için buluntuların seviyesi ile in-situ mezarların seviyesinin karşılaştırılması bir çıkış noktası verecektir. Bu bağlamda yapılan gözlemler sonucunda modern bir hafriyat taşınmasının söz konusu olmadığı saptanmıştır. Küçük buluntular döküntü veya akma ile alana gelmiş olsalar bile bu durum bahsi geçen mezarların yapımından önceki bir tarihte söz konusu olmalıdır.

Mezarların bulunduğu alanı ile ilgili en önemli sorulardan biri, nekropolün hangi yerleşimle ilişkili olduğudur. 2006 yılındaki kurtarma kazılarında tespit edilmiş Hellenistik Dönem'e ait anıtsal nitelikteki bir oda mezar, nekropol alanının kuş uçuşu yaklaşık 6 km kuzeybatısında yer almaktadır³⁵. Bu mezar yapısının mimari özellikleri ve mezar kontekstinde

³¹ Meriç, 2002, s. 84, Lev. 41, K 486.

³² DüNDAR, 2008, s. 101, Kat. No. U138.

³³ DüNDAR, 2008, s. 101, Kat. No. U138.

³⁴ Toynbee, 1971, s. 102, Fig. 19, 24; Kasapoğlu, 2007, s. 488-491, Fig. 13-18; Polat – Polat, 2007, s. 4-6; Özer, 2013, s. 26-27, Fig. 3; Şahin, 2017, s. 78-81; Ürkmez, 2019, s. 239-240, 248-250, Görsel 8-12.

³⁵ Şahin, 2009, s. 23-38.

bulunan II. Prusias devrine ait sikke bölgenin en azından MÖ 2. yüzyıldan itibaren iskân gördüğüne işaret etmektedir³⁶. Görükle kampüsünün yakın çevresindeki Tahtalı ve Ürünlü³⁷ mahallelerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında tespit edilen mimari parçalar, lahit-ostothek parçaları ve khamosorion mezarlar kampüs alanı yakın çevresinin Roma İmparatorluk Dönemi'nde yoğun bir şekilde iskana uğradığına delil oluşturmaktadır³⁸. Bu durumda Bursa Uludağ Üniversitesi Kampüs Alanı sınırları içerisindeki bu nekropol alanının lokalizasyonu henüz belirlenememiş Ürünlü-Tahtalı bölgesindeki yerleşime veya bu yerleşimlere bağlı kome niteliğindeki bir iskân alanına ait nekropolün bir uzantısı olabileceğini öne sürmek hatalı olmayacaktır (Harita 1).

³⁶ Şahin, 2009, s. 28.

³⁷ Ürünlü mahallesi Bursa Uludağ Üniversitesi Kampüs Nekropol alanının yaklaşık 2 km güneyinde Tahtalı mahallesi ise alanın yaklaşık 4 km güneyinde yer almaktadır.

³⁸ Şahin, 2016, s. 321-382.

RESİMLER

Resim 1: Sondajların Yerini Gösteren Google Earth Görüntüsü

Resim 2: Sondaj 1'in Çalışmalar Başlamadan Önceki Fotoğrafi

Resim 3: S1 Sondajında Bulunan Profilli Mermer Blok

Resim 4: S1 Sondajında Bulunan Mermer Ve Kireçtaşı Bloklar

Resim 5: S1 – M 1 Numaralı Mezar

Resim 6: 1. No.lu Mezarda Bulunan Tam Hâlde Korunmuş Unguentarium

Resim 7: Mezar 1'in Kesitide Bulunan Sikke

Resim 8: Mezar 1'de Bulunan 2 Parça Hâlinde Korunan Unguentarium

Resim 9: Mezar 1 'de Bulunan İskelet

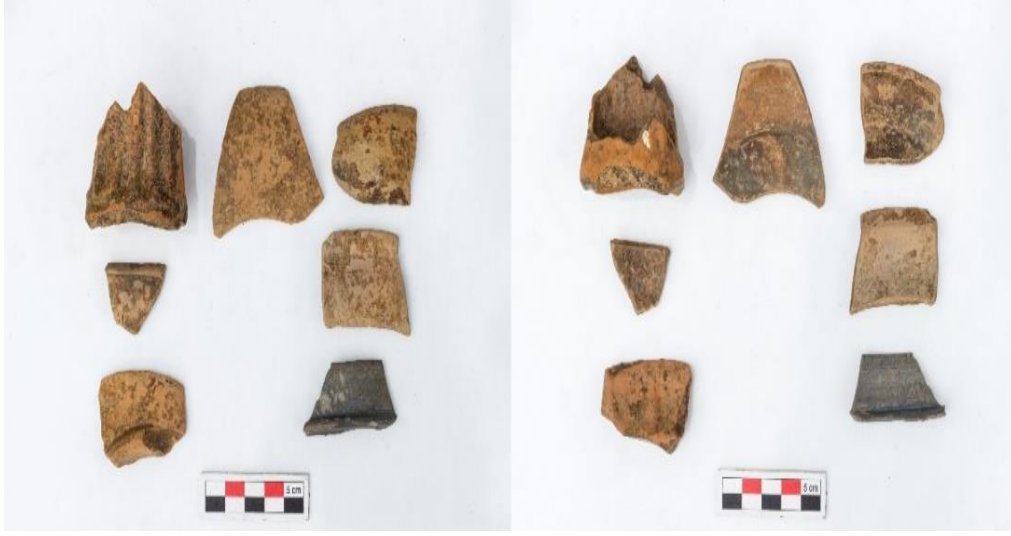
Resim 10: S1 – 2 No.lu Mezar (Güneyden Görünüş)

Resim 11: S1 – 2 No.lu Mezar (Güneyden Görünüş)

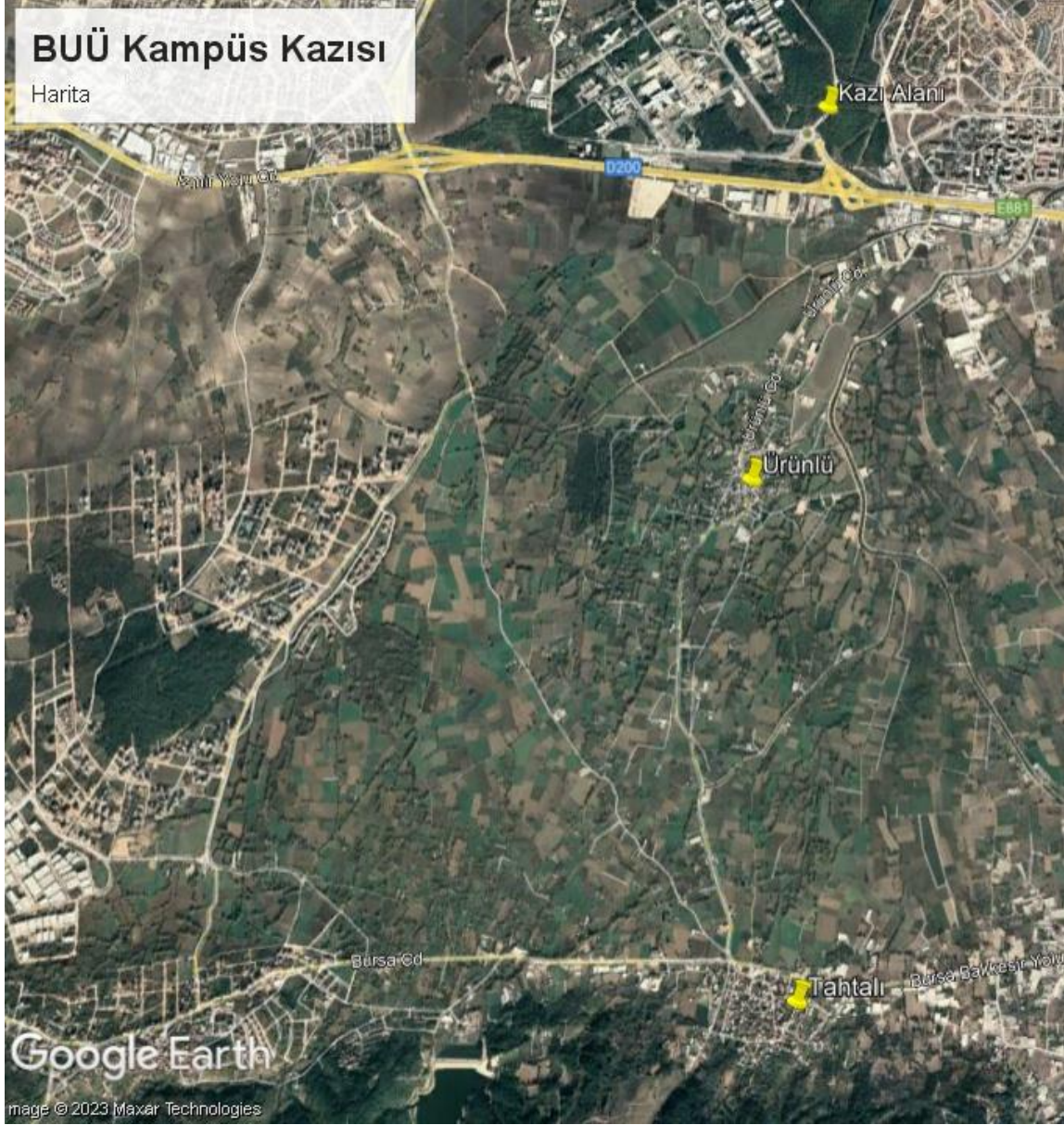
Resim 12: 2 No.lu Mezarda Bulunan İskelet

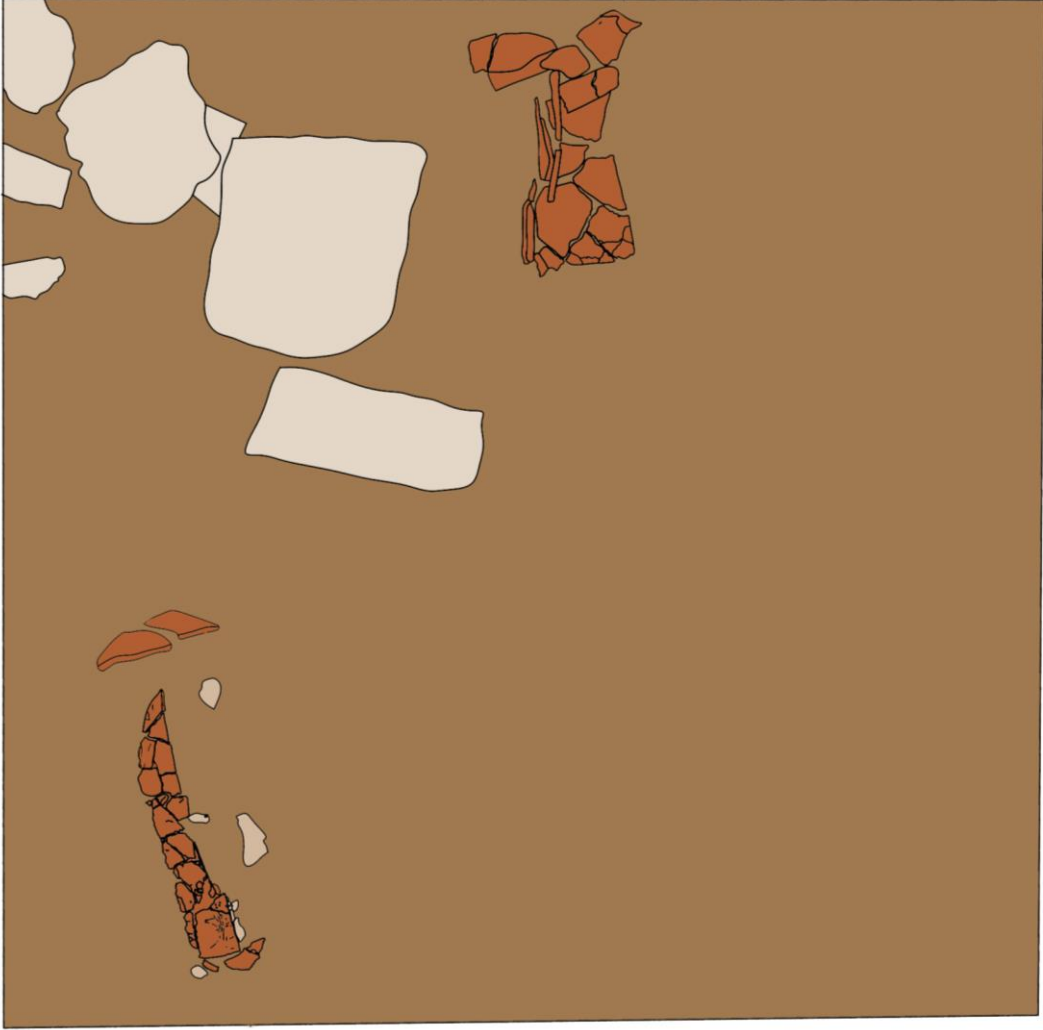
Resim 13: S1 Açması'nda Tespit Edilen İnce Seramiklerden Genel Görünüm

Resim 14: S1 Açması'nda Tespit Edilen İnce Seramiklerden Genel Görünüm

Harita 1: Kazı Alanı İle Ürünü ve Tahtalı Bölgesini Gösteren Harita

0 1m

Çizim 1: S1 Sondajı Mezarların Buluntu Durumu

Çizim 2: S1 Sondajı Mezarların Kazı Sonrası Durumu

Kaynakça

- Agora, V. ve Robinson, H. S. (1959). *Pottery of the Roman Period: Chronology*. Princeton / New Jersey: Cambridge University.
- Akkurnaz, F. B. (2016). *Eski Yunan ve Roma kaplar - işlevler*. İstanbul: Arkeoloji Sanat.
- Anderson, J. K. (1954). Excavation on the Kofinà Ridge, Chios, *BSA*, 49, 123-182.
- Coldstream, J. N. Eiring, L. J. ve Forster, G. (2001). *Knossos pottery handbook Grek and Roman*. London: Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord British School at Athens.
- Crowfoot, J. W. Crowfoot, G. M. Kenyon, K. M. (1957). *The objects from Samaria, Palestine exploration fund*. London.
- Dündar, E. (2008). *Patara unguentariumları IV.1*. İstanbul: Ege.
- Er, Y. (2006). *Klasik arkeoloji sözlüğü*. İstanbul: Phoenix.
- Fenn, N. (2016). *Späthellenistische und frühkaiserzeitliche keramik aus priene: Untersuchungen zu herkunft und produktion, DAI, AA, Priene, 4*, Wiesbaden: Reichert Verlag.
- Hayes, J. W. (1991). *The Hellenistic and Roman pottery*. Paphos III. Nicosia.
- Hayes, J. W. (2008). *Roman pottery fine-ware imports, Agora XXXII*. New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.
- Kan Şahin, G. K. (2019). *Hadrianopolis seramik buluntuları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kasapoğlu, H. (2007). Parion nekropolü mezar tipleri, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı, *Doğudan Yükselen Işık. Arkeoloji Yazıları*. ed. B. Can ve M. Işıklı, İstanbul: Ege, 481-520.
- Kögler, P. (2010). *Feinkeramik aus knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mitlere Kaiserzeit*. Wiesbaden: Reichert.
- Kurtz, D. ve Boardman, J. (1971). *Greek burial customs*. London: Thames and Hudson.
- Meriç, R. (2002). *Späthellenistisch-römische keramik und kleinfunde aus einem schachtbrunnen am staatsmarkt in Ephesos*. FiE IX/3, Wien: Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften Geschichte.
- Özer, E. (2013). Aizanoi kuzey nekropolis 2012 sezonu, *Aizanoi I*. Ankara, 25-56.
- Polat, G. ve Polat, Y. (2007). *Antandros nekropolü 2001-2006 yılları ön raporu*. Aderg IX, 1-20.
- Rotroff, S. I. (1997). Hellenistic pottery Athenian and imported wheelmade table ware and related materia, *The Athenian agora*. XXIX. Princeton, New Jersey: American School of Classical Studies.
- Sparkes, B. A. ve Talcott, L. (1970). *Black and plain pottery of the 6th, 5th, and 4th centuries b.c.*, Agora XXII. Princeton, New Jersey: American School of Classical Studies.
- Şahin, M. (2009). *Görükle mezarı kurtarma kazısı 2006 yılı sonuç raporu*. KST 30, 25-38.
- Şahin, M. (2016). *Bursa ve ilçeleri arkeolojik kültür envanteri - II. Nilüfer ilçesi I. Kitap*. Bursa: Özyurt.
- Şahin, M. (2017). İznik gölü mezarları. *Bursa'da zaman 21*. 78-81.
- Tekçam, T. (2007). *Arkeoloji sözlüğü*. Ankara: Alfa.

- Tekkök, B. Wallrodt, S. Gündem, C. Y. ve Rose, C. B. (2001). The Roman wells in the lower city of Ilion quadrats c29 and w28, *Studia Troica* 11. 343-382.
- Tezer, C. U. (2011). *Nevşehir Camihöyük Hellenistik ve Roma Dönemi seramikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toynbee, J. M. C. (1971). *Death and burial in the Roman world*. London: JHU Press.
- Ürkmez, Ö. (2019). Batı Anadolu'da kapama mezar tipleri: ahşap, kiremit ve taş kapaklı örnekler üzerinde gözlemler, *Nekropol ve Peyzaj. Uygulamalar, Yaklaşımlar ve Öneriler*. ed. M. Şahin, G. Özkılınç ve A. S. Özbey, Bursa: Apollonia a. R. Araştırmaları, 237-253.

Extended Abstract

During the construction of the round-trip asphalt road which leaves the main entrance of Bursa Uludağ University's Görükle Campus from the Bursa-İzmir Highway to the northeast and which is constructed as well as kept ready for service for the planned air-strip by Bursa Metropolitan Municipality, it was stated that tile pieces that may belong to the Late Roman - Byzantine periods were found in the region and several tombs in this area were damaged according to the reports of museum experts. Based on the data, it is concluded that it is not possible to determine the boundaries of the possible necropolis in the area by surface examination, and it would be appropriate to conduct a sounding excavation in the area in accordance with the relevant provisions of the directive on the conduct of surface research, sounding and excavation works related to Cultural and Natural Heritage. In line with the request of Bursa Uludağ University, the faculty members of the Archeology Department of the aforementioned university conducted investigations in the area and suggested drilling excavations in line with the opinion of the museum experts. The studies carried out in line with these decisions started on 18.04.2018 in the soundings specified by the Bursa Museum Directorate experts and continued until 31.05.2018

A total of three soundings were drilled in the area for the given purposes. The tombs unearthed in one of these soundings coded as S1 offer substantial information for the archaeological potential of the area both in terms of being in-situ and the contextual findings it contains. Moreover, many small findings, especially pottery sherds, were unearthed throughout the trench, mostly in the northwest.

The above-mentioned studies carried out in the area near the Southern entrance gate of Bursa Uludağ University indicate that this site is a part of the Roman Imperial Period necropolis. During the sounding excavations carried out in a restricted area, two graves belonging to the group called tile graves in the archaeological literature were found. It is understood that this tomb type, which is encountered in many different regions of the Mediterranean Geography, was used in a wide period of time from the late Classical Age to the Late Antiquity.

Since the typological evaluation only makes it possible to date within a wide time period, the dating of the given tombs to a more precise time period is achieved due to the small findings reached in the tomb context. The form of the unguentariums (Cat. 7-8) left in the tombs as a dead gift indicates that the burials in these tombs took place in a time period date from the middle of the 1st century AD to the end 1st century AD. Although a coin (Cat. 9) was found among the grave findings, it could not help with dating due to effective corrosion.

One of the questions about the site is whether there was stratigraphy and, in direct relation with this, whether the bowls and pots uncovered during the excavations were carried here with the excavation soil. Therefore, comparing the level of the findings with the level of the in situ burials will give a starting point for this. There is no possibility of modern workings. Even if the small findings came to the area with debris or runoff, it must have occurred the construction of these tombs.

One of the most important questions about the area is regarding with which settlement the necropolis is associated. A monumental chamber tomb from the Hellenistic Period discovered during the rescue excavations in 2006 is located approximately 6 km northwest of the necropolis area in a bird's-eye view. The architectural features of this tomb structure and the coins from the period of Prusias II indicate that the area was inhabited at least from the 2nd century BC. Architectural fragments, sarcophagus-ostothek fragments and chamosorion tombs found in the surveys carried out in the Tahtalı and Ürünlü

neighborhoods in the immediate vicinity of the Görükle campus provide evidence that the immediate surroundings of the campus area were heavily occupied during the Roman Imperial Period. In this case, it would not be wrong to suggest that this necropolis area within the boundaries of Bursa Uludağ University Campus Area may be an extension of the necropolis belonging to the settlement in the Ürünlü-Tahtalı region, or a settlement area connected to these settlements, whose localization has not yet been determined.